

Р. В. Слухенська

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри внутрішньої медицини, фізичної реабілітації та спортивної медицини
Вищого державного навчального закладу України
«Буковинський державний медичний університет»

О. Д. Гауряк

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фізичної культури та основ здоров'я
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Л. В. Гуліна

асистент кафедри фізичної реабілітації, ерготерапії та домедичної допомоги
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

Л. Г. Логуш

кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри фізичної реабілітації, ерготерапії та домедичної допомоги
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В умовах загрози поширення коронавірусної інфекції більшість університетів і коледжів за рекомендацією Міністерства освіти та науки України прийняли рішення про перехід на дистанційне навчання. У зв'язку з цим усі очні заняття, включаючи лекційні, практичні і навіть лабораторні при наявності віртуальних аналогів, були перенесені в онлайн-середовище.

У статті висвітлено питання використання технологій дистанційного навчання у вищих навчальних закладах України в умовах світової пандемії. Розглянуто проблеми розвитку дистанційного навчання як надзвичайно актуальної форми освітнього процесу, оскільки вдосконалення і підвищення ефективності віддаленого навчання майбутніх спеціалістів набуває особливо важливого значення в сучасних складних умовах. Технології дистанційного навчання розглядаються як сукупність знань про способи й засоби процесу навчання, який відбувається на основі інформаційно-комунікативних методик.

Метою статті є розглянути особливості використання технологій дистанційного навчання у вищих навчальних закладах в період тривалої світової пандемії.

Дистанційне навчання як інноваційний освітній процес з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій допомагає студентам реалізувати власні освітні цілі, спрямовані на розвиток особистості, а в період пандемії – дає можливість отримати базові та профільні знання. Варто зазначити, що серед безлічі наявних технологій дистанційного навчання (електронна пошта, телеконференції, форуми, чати, електронні дошки оголошень, віртуальні інтерактивні дошки та інші) виділяють основну – систему дистанційного навчання.

Дистанційне навчання є процесом значно більш трудомістким і багатоаспектним, ніж очне навчання. Дистанційне навчання не просто продиктовано часом і вимогами карантину – воно затребуване цільовою аудиторією. Основне завдання, яке нині вирішує дистанційне навчання – безперервність освіти, у процес якої втрутилася довготривала світова пандемія. У подальшому варто детальніше розглянути застосування технологій дистанційного навчання у конкретних студентських групах і провести аналіз засвоєння навчального матеріалу в умовах онлайн-навчання.

Ключові слова: технології дистанційного навчання, дистанційне навчання, онлайн-заняття, комп'ютерні технології, метод, пандемія.

Постановка проблеми. В умовах загрози поширення коронавірусної інфекції більшість університетів і коледжів за рекомендацією Міністерства освіти та науки України (далі – Міністерство) прийняли рішення про перехід на дистанційне навчання. У зв'язку з цим усі очні заняття, включаючи лекційні, практичні і навіть

лабораторні при наявності віртуальних аналогів, були перенесені в онлайн-середовище.

Викладачі змушені організувати навчальний процес за допомогою дистанційних технологій навчання на основі різних способів доставки електронного контенту і доступних інструментів комунікації студентів і викладацького складу. Важливими

вимогами до системи стали її надійність, пропускна здатність інтернет-каналів, простота створення та розміщення контенту, доступність сервісів і платформ для викладачів і студентів.

Дотримуючись методичних рекомендацій Міністерства, вузи розробили прийнятні для їх рівня розвитку ІТ-інфраструктури з урахуванням доступних зовнішніх ресурсів сценарії реалізації дистанційного навчання та вимоги до форматів навчального процесу. Саме тому у кожного вузу виник свій набір інструментів і сценаріїв для організації навчання в онлайн-середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання впровадження та активного застосування системи дистанційного навчання у роботу різних типів ВНЗ аналізували різні науковці. Методологічні питання розглядалися С. Гончаренко, І. Зязюном, Н. Ничкало, І. Підласим; психологічні основи системи дистанційного навчання – Л. Виготським, П. Гальперіном, Н. Тализіною.

У багатьох дослідженнях зарубіжних і українських авторів підкреслюється роль технологій і засобів дистанційного навчання як основного напрямку розвитку НІТ. Впровадження у педагогічну практику ідей дистанційного навчання досліджують О.О. Андреев, В.І. Солдаткін, М.Ю. Бухаркіна, А.Е. Петров, В.М. Кухаренко, В.Ю. Биков, Ю.М. Богачков, П.І. Федорук та інші. Теоретичні праці, у яких піднімається питання ДН, належать Г.О. Козлаковій, С.П. Кудрявцевій, В.В. Колос, В.В. Веренич, А.М. Алексюк.

Дослідження провідних іноземних вчених у галузі організації дистанційного навчання пов'язані з іменами А.Р. Сагателян, Н. Фредеріксон, Ф. Рід, В. Кліффорд, С. Гурі-Розенбліт, М. Мур, Ч. Ведмеєр, О. Петерс, У. Пері. Педагогічне й інформаційне забезпечення дистанційного навчання вивчали Н. Львівський, Дж. Мюллер, А. Огур, Дж. О'роурке, Д. Парріш, Р. Філіпс, Н. Хара.

Метою статті є розглянути особливості використання технологій дистанційного навчання у вищих навчальних закладах в період тривалої світової пандемії.

Виклад основного матеріалу. Дистанційне навчання як інноваційний освітній процес з використанням інформаційно-комп'ютерних технологій допомагає студентам реалізовувати власні освітні цілі, спрямовані на розвиток особистості, а в період пандемії – дає можливість отримати базові та профільні знання. При використанні дистанційної форми навчання важливими стають не тільки інформація, яку отримують студенти, але й вміння її застосовувати для вирішення конкретних питань, способи придбання знань і їх успішне використання в різних життєвих ситуаціях, а також вміння приймати відповідальні аргументовані рішення [2].

Термін «дистанційне навчання» набув офіційного статусу в 1982 році, коли Міжнародна рада

з кореспондентської освіти змінила свою назву на Міжнародну раду з дистанційного навчання. В Україні ж поняття дистанційного навчання (далі – ДН) належить до тих дидактичних понять, місце яких серед дидактичних категорій не є суворо визначеним [5].

Під дистанційною формою навчання (далі – ДО) розуміється нова організація освітнього процесу, яка базується на принципі самостійного навчання, при якому студенти віддалені від викладача у просторі і часі, однак постійно мають змогу підтримувати з ним діалог у віртуальному просторі [7]. Дистанційне навчання є процесом значно більш трудомістким і багатоаспектним, ніж очне навчання. Викладач постійно знаходиться на зв'язку, усі його дії при віртуальному контакті вимагають значних тимчасових витрат. Тому повинні бути розроблені підходи по розподілу погодинного навантаження з урахуванням реальних витрат часу на підготовку навчально-методичних засобів і віртуальний контакт зі слухачем.

Специфікою дистанційної освіти є її здатність задовольнити потреби того, хто навчається, завдяки мобільній, віртуальній формі навчання та потреби суспільства в системі безперервної освіти у зв'язку з необхідністю постійної динаміки знань, умінь і навичок. Через нинішні реалії світової пандемії дистанційне навчання покликане зберегти здоров'я та життя усіх учасників освітнього процесу. Крім того, дистанційне навчання дозволяє отримувати освіту жителям віддалених регіонів, де немає інших можливостей для професійної підготовки або отримання якісної вищої освіти.

Використовувані технології ДО можна розділити на три великі категорії:

- 1) не інтерактивні (друковані матеріали, аудіо-, відеоносії);
- 2) засоби комп'ютерного навчання (електронні підручники, комп'ютерне тестування і контроль знань, новітні засоби мультимедіа);
- 3) відеоконференції – розвинуті засоби телекомунікації по аудіоканалах, відеоканалах і комп'ютерних мережах.

Засоби оперативного доступу до інформації з комп'ютерних мереж надають якісно нові можливості для дистанційного навчання. Розвинені засоби телекомунікації, використання супутникових каналів зв'язку, передача відеозображення за допомогою комп'ютерних мереж активно застосовуються в практиці дистанційної освіти.

Індивідуальна робота з електронними підручниками дає глибоке засвоєння і розуміння матеріалу. Електронна пошта – найбільш ефективна технологія, яка використовується в процесі навчання для доставки змістовної частини навчальних курсів і забезпечення зворотного зв'язку студента з викладачем. Однак вона має обмежений

педагогічний ефект через неможливість реалізації діалогу між викладачем і студентами, прийнятого в традиційній формі навчання. Режим доступу on-line дозволяє оперативно здійснювати передачу навчального матеріалу. Специфіка впровадження дистанційної освіти зумовлена насамперед тим, що дистанційна система навчання відкриває широкий доступ до різних освітніх послуг великої кількості людей, які через об'єктивні чи суб'єктивні причини не можуть отримати освіти чи перебувати тривалий проміжок часу у навчальному закладі (наприклад, карантин в умовах світової пандемії тощо) традиційним способом [4].

Дистанційне навчання має і очевидні мінуси. Важлива сильна мотивація до навчання і регулярна жорстка самодисципліна, оскільки результат навчання безпосередньо залежить від самостійності, здібностей і свідомості слухача. При дистанційному навчанні відсутня низка індивідуально-психологічних умов, необхідних для забезпечення цих позицій.

Навчальні електронні програми та курси не завжди добре розроблені і часом не відповідають усім міжнародним вимогам через недостатню кваліфікацію фахівців, які створюють подібні навчальні посібники, оскільки нині дистанційне навчання – ще новий і не досить вивчений напрям. Крім того, підвищення кваліфікації за спеціальностями, що передбачає практичне освоєння вмінь і навичок, дистанційно складно організувати на високому рівні. Навіть найсучасніші тренажери не замінять слухачам «живу» практику.

Сумнівним є адекватність контролю за тим, наскільки чесно і самостійно слухач готувався, складав іспити або заліки. Варто наголосити на необхідності комп'ютерної грамотності та постійного доступу до джерел отримання освітніх матеріалів. Для цього потрібна хороша технічна оснащеність у домашніх умовах, але не всі бажаючі отримати освіти мають власний комп'ютер і доступ до інтернету.

Технології дистанційного навчання розглядаються як сукупність знань про способи й засоби процесу навчання, який відбувається на основі інформаційно-комунікативних технологій, за якого можна спостерігати якісну зміну об'єкта. Технології дистанційного навчання складаються з педагогічних та інформаційних технологій дистанційного навчання [9]. Тому педагогічні технології дистанційного навчання дослідники розуміють як технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів зі структурованим навчальним матеріалом, представленим у електронному вигляді [6].

Нині розроблено кілька технологій дистанційного навчання, які мають відмінність [1] за фор-

мою подачі навчальних матеріалів; за наявністю посередника у системі навчання; за ступенем використання телекомунікацій і персональних комп'ютерів; за технологіями організації контролю навчального процесу; за ступенем застосування в технології навчання звичайних методів ведення навчального процесу; за методами ідентифікації студентів під час складання іспитів [9]. Головним завданням використання технологій дистанційного навчання у ВНЗ є забезпечення студентам вільного доступу до електронних освітніх ресурсів за допомогою використання сучасних інформаційних технологій і телекомунікаційних систем.

Варто зазначити, що серед безлічі наявних технологій дистанційного навчання (електронна пошта, телеконференції, форуми, чати, електронні дошки оголошень, віртуальні інтерактивні дошки) виділяють основну – систему дистанційного навчання. Це зумовлено широким функціоналом сучасних систем дистанційного навчання, які містять засоби створення, зберігання і доставки навчального контенту, а також засоби управління навчанням [7, с. 195].

Популярною нині є вільно поширювана система дистанційного навчання Moodle. Це інструментальний осередок для розробки онлайн-курсів викладачами, який вирізняється багатством функціоналу, гнучкістю, надійністю і простотою застосування. Система Moodle розроблена для організації дистанційного навчання, яке нині є самостійною формою навчання поряд із традиційними формами отримання освіти (очної та заочної).

Виділимо напрями можливого застосування викладачами системи дистанційного навчання Moodle при роботі зі студентами денної форми навчання:

1) використання Moodle як платформи для розміщення інформаційних матеріалів, призначених для студентів при підготовці до занять (планів семінарських занять, списку рекомендованої літератури, електронних документів для вивчення, питань для підготовки до заліку / іспиту та інших);

2) використання Moodle як інструментального засобу для організації інноваційних видів колективної і групової роботи студентів (форумів, чатів, вікі, відео-конференцій);

3) використання Moodle як системи комп'ютерного тестування для підготовки, проведення комп'ютерних тестів і аналізу отриманих результатів;

4) використання Moodle як комунікаційної технології для своєчасного вирішення питань, які виникають у студентів (особливо актуально в ситуаціях пропуску студентом аудиторних занять, у ситуаціях поєднання студентом денної форми навчання та роботи за фахом на старших курсах);

5) використання Moodle як засобу систематизації і структурування навчального матеріалу з дисципліни.

Застосування системи Moodle у зазначених вище напрямках дозволяє збільшити швидкість навчання, підвищити інформаційну насиченість розглянутих навчальних тем, що має важливе значення в умовах перерозподілу співвідношення аудиторних годин вивчення дисципліни і годин для самостійної роботи студентів у напрямі збільшення частки самостійної роботи студентів. Крім того, система дистанційного навчання Moodle розширює межі взаємодії викладача зі студентами, надає викладачеві інструментальні засоби, які дозволяють використовувати особливості сучасних студентів як представників цифрового покоління для досягнення максимальних результатів навчання [3].

Висновки і пропозиції. Дистанційне навчання не просто продиктовано часом і вимогами карантину – воно затребуване цільовою аудиторією. Основне завдання, яке нині вирішує дистанційне навчання, – безперервність освіти, у процес якої втрутилася довготривала світова пандемія.

У подальшому варто детальніше розглянути застосування технологій дистанційного навчання у конкретних студентських групах і провести аналіз засвоєння навчального матеріалу в умовах онлайн-навчання.

Список використаної літератури:

1. Бацуровська І.В. Технології дистанційного навчання у вищій освіті. URL: http://www.confcontact.com/20110225/pe4_samojl.htm.
2. Демина Н.В., Сабанова Л.В., Сабанова В.А. Видеоконференції і дистанційне навчання як основні види телемедичинських послуг. *Концепт*. 2019. № V2.
3. Елизаров А.М. Использование информационно-коммуникационных технологий в электронном обучении в странах СНГ. *Информационное общество*. 2016. № 4-5. С. 92–103.
4. Колосов В.И. Оптимизация образовательного процесса с применением дистанционного обучения. *Международный журнал экспериментального образования*. 2010. № 11. С. 155–157.
5. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні : постанова від 20 грудня 2000 року. Міністерство освіти і науки України. URL: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
6. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання та умови застосування. Харків, 2002. 320 с.
7. Лебедева М.Б., Агапонов С.В., Горюнова М.А. Дистанционные образовательные технологии: проектирование и реализация учебных курсов. СПб, 2010. 336 с.
8. Осипова Л.Б., Горева О.М. Дистанционное обучение в вузе: модели и технологии. *Современные проблемы науки и образования*. 2014. № 5.
9. Шовкун В. Використання дистанційних технологій у процесі підготовки майбутніх учителів інформатики. *Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету*. № 2(2016). С. 267.

Slukhenska R., Gauryak O., Gulina L., Logush L. Using of distance learning technologies in higher education

Given the threat of the spread of coronavirus infection, most universities and colleges, on the recommendation of the Ministry of Education and Science of Ukraine, decided to move to distance learning. In this regard, all face-to-face classes, including lectures, practical and even laboratory in the presence of virtual counterparts, were transferred to the online environment.

The article considers the using of distance learning technologies in higher educational institutions of Ukraine in a global pandemic. The problems of distance learning development as an extremely topical form of educational process are considered, as the improvement and increase of the efficiency of distance learning of future specialists acquires especially important importance in modern difficult conditions. Distance learning technologies are considered as a set of knowledge about the methods and means of the learning process, which takes place on the basis of information and communication techniques.

The purpose of the study is to consider the features of the use of distance learning technologies in higher education during the long global pandemic.

Distance learning as an innovative educational process of information and computer technologies helps students to realize their own educational goals aimed at personal development, and during a pandemic gives the opportunity to gain basic and specialized knowledge. Among the many technologies of distance learning available today (e-mail, teleconferences, forums, chats, electronic bulletin boards, virtual interactive whiteboards, etc.) distinguish the main – the distance learning system.

Distance learning is a much more time-consuming and multifaceted process than face-to-face learning. Distance learning is not simply dictated by the time and requirements of quarantine – it is in demand by the target audience. The main task of distance learning today is the continuity of education, in the process of which a long-lasting global pandemic has now intervened. In the future, it is necessary to consider in more detail the application of distance learning technologies in specific student groups and to analyze the assimilation of educational material in the context of online learning.

Key words: distance learning technologies, distance learning, online lessons, method, computer technology, pandemic.